

Mænds reaktioner på #MeToo-bevægelsen i Danmark

Temanummer: KVINDENS PLADS – Betydning af køn i dagens Danmark

#MeToo-bevægelsens budskaber blev modtaget meget forsigtigt i Danmark og udfordrede kun i lille udstrækning etablerede forestillinger om mænds berettigelse til at udøve seksuel chikane. Dette afstedkommer, at seksuel chikane stadigvæk i relativ stor udstrækning diskuteres som irritationsmomenter og drengerøvsaktivitet fremfor at blive tolket ud fra et krænkelser- og magtperspektiv.

Indledning

#MeToo-fænomenet, som handler om at bryde tabuet omkring at blive seksuelt krænket, blev oprindeligt startet i 2006 af den afroamerikanske aktivist Tarana Burke, men blev i 2017 genoplivet af skuespilleren Alyssa Milano på Twitter i kølvandet på anklagerne om Harvey Weinsteins seksuelle krænkelser af kvinder i Hollywood. #MeToo afstedkom, at der globalt set blev skabt en legitimering af kvinders oplevelser, idet seksuel chikane for første gang i verdenshistorien blev kollektivt artikuleret (Mendes et al., 2018). Gennemslagskraften af #MeToo-bevægelsen afhænger i stor udstrækning af tid og sted, idet der er markant forskel på, hvordan bevægelsens budskaber blev modtaget rundt om i verdenen. Denne artikel diskuterer, hvordan #MeToo slog igennem i Danmark, og hvordan mænd reagerede på bevægelsens budskaber. Hvad tænkte danske mænd om #MeToo, og var de parate til aktivt at engagere sig i kampen mod seksuel chikane og dermed udfordre etablerede forestillinger om mænds berettigelse til at udøve seksuel chikane?



KENNETH REINICKE
Lektor, ph.d.,
Institut for Samfunds-
videnskab og Erhverv
Roskilde Universitet

Hvorfor fokusere på mændene?

De fleste studier om seksuel chikane har handlet om udbredelsen af fænomenet og kvinders fortællinger om, hvad de har været udsat for af forskellige former for seksuel chikane, og hvad skadevirkningerne for dem har været. Det er forståeligt, at studierne hovedsagelig indtager de krænkedes perspektiv, og disse stemmer er også stadig det vigtigste at få frem i debatten. Men hvis man vil forsøge at skabe en dybere forståelse af, hvorfor seksuel chikane forekommer, og hvordan fænomenet kan bekæmpes, er det vigtigt ikke at glemme at sætte fokus på spørgsmålet omkring, hvorfor det egentlig er mænd, som udfører seksuel chikane, og hvordan mænd reagerer på en social bevægelse som #MeToo.

Forklaringerne på, hvorfor nogle mænd udøver seksuel chikane, er komplekse og uensartede, og de strækker sig lige fra organisatoriske over psykologiske og biologiske til sociokulturelle forklaringer. Der er en relativ konsensus om, at årsagen til mænds udøvelse af sexchikane skal findes i et samspil mellem kulturelle, sociale og personlige årsager (Reinicke, 2018; Lucero et al., 2006; Lengnick-Hall, 1995). Spørgsmål om magt og spørgsmål om definitioner hænger uløseligt sammen. Et interessant spørgsmål er, hvornår den sexchikane, som mænd udøver over for kvinder, kan siges at være en *kulturel accepteret praksis*, som kan relateres til »almindelige« mænds maskulinitet, og hvornår sexchikane kulturelt set bliver defineret som sexchikane og dermed som værende en kulturel *afvigende* adfærd. De fleste samfund tolererer *en vis mængde dårlig opførsel fra mænd* uden at definere det som afvigende adfærd, og der findes ikke nogen klart objektive definitioner på, hvad der er acceptable omgangsformer, og hvad der kan karakteriseres som sexchikane. Det er tale om flydende grænser, som er forskellige fra person til person (Reinicke, 2018).

Der er brug for en mangesidet tilgang til at studere problematikken vedrørende seksuel chikane, fordi ingen enkelt forklaring kan præcisere, hvordan og hvorfor seksuel chikane forekommer, og fordi den optræder i så mange forskellige kontekster. Det fremstår centralt at angribe problemstillingen strukturelt og ikke nøjes med at tænke, at det »bare« handler om, at nogle enkelte mænd skal have korrigeret deres adfærd. Det er ligeledes vigtigt at fremhæve, at mænd, som udøver seksuel chikane, ikke kun er mænd med psykiske personlighedsforstyrrelser, men at der ofte er en *sammenhæng mellem traditionelle maskulinitetsattituder og udøvelsen af seksuel chikane*. Det er derfor svært at adskille chikanen fra maskulinitetskonstruktionerne, og det er vigtigt ikke kun at tale om enkeltindivider, men derimod fokusere på den kultur og de strukturer, som fordrer krænkelserne.

Hvad opfordrer #MeToo-bevægelsen mænd til at gøre?

Flood (2019) påpeger, at #MeToo-bevægelsen konkret opfordrede mænd til at forandre sig på tre områder. For det *første* skulle mænd lytte til kvinder og forstå, at mænds vold og seksuelle chikane mod kvinder er udbredt, alvorlig og forkert. For det *andet* skulle mænd reflektere over og ændre deres egen adfærd og forhold til kvinder. For det *tredje* skulle mænd bidrage til social forandring, både ved at udfordre andre mænd og ved at bidrage til at ændre på de systemiske og kønsmæssige uligheder, der danner grundlaget for seksuel chikane.

#MeToo-bevægelsens budskaber handler i stor udstrækning om at fremhæve, at køn er integreret i magtstrukturer og genstand for magtudøvelse. Dette er særdeles centralt, idet der eksisterer en udbredt samfundsmæssig tendens til at se seksuel chikane som et individuelt problem, der ikke kan relateres til store grupper af mænds sociale liv, og der findes stadig mange undskyldninger for mænds udøvelse af seksuel chikane. Deraf følger ofte en benægtelse og et forsøg på minimering af omfanget af mænds udøvelse af seksuel chikane. De

mest gængse former for modstand og afledning fra mænd handler ofte om at pointere, at man ikke skal dæmonisere flertallet af mænd for, hvad fåtallet af mænd gør. Dette er naturligvis en fornuftig pointe, som dog ofte afstedkommer, at der også sker en automatisk bortledning af diskussionen om generelle og udbredte rigide maskulinitetskonstruktioner, der opretholder mænds seksuelle chikane og mænds kollektive ansvar for f.eks. at gribe ind over for andre mænds seksuelle chikane. En anden forsvarsmekanisme handler om at hævde, at #MeToo er gået for vidt ved at påstå, at mænd ikke længere kan flirte og date uden at skulle være bekymret for beskyldninger om overgreb og chikane, og at mænds retssikkerhed deraf bringes i fare (Cover, 2019).

Hvad betød #MeToo for mænd?

Der er på nuværende tidspunkt ikke megen data til rådighed for at vurdere effekten af #MeToo på mænds adfærd og attituder vedrørende seksuel chikane. #MeToo-bevægelsen ser dog ud til at have skabt større opmærksomhed og forståelse hos mænd om sexisme og uligheder mellem kønnene. I en amerikansk undersøgelse foretaget i slutningen af 2017 var næsten halvdelen af mænd (44%) enige i, at historier om #MeToo og seksuel chikane havde ændret deres syn på, hvordan kvinders vilkår er i samfundet (NBC News og Wall Street Journal, 2017). En indikator på, om en kampagne eller bevægelse er medvirkende til at skabe sociale forandring, er ligeledes, om den bliver diskuteret blandt folk. En undersøgelse fra Storbritannien viste, at mange mænd ikke har haft samtaler om #MeToo med andre mænd, selvom de har hørt om bevægelsen. Undersøgelsen viste ligeledes, at selvom ældre mænd giver udtryk for, at der er sket en forandring i samfundets generelle opfattelse af, hvad der er acceptabelt og ikke acceptabelt, så er de i mindre udstrækning end yngre mænd tilbøjelige til at sige, at de selv er begyndt at tænke anderledes (Fawcett Society, 2018).

Mænd og kvinder opfatter ofte køns- og sexchikane forskelligt (Herrero et al., 2017). Mange mænd har utvivlsomt svært ved at sætte sig ind i problemernes omfang og alvor, og har en modvilje imod at diskutere sexisme og ønsker at bagatellisere og ignorere emnet (PettyJohn et al., 2018). Mens mange mænd er enige om, at seksuel chikane ikke er acceptabelt, er der mindre enighed, når det handler om at definere, hvad der skal tælle som seksuel chikane. Når mænd bliver bedt om at forholde sig til deres egen potentielle udøvelse af chikane og vold mod kvinder eller deres medvirken hertil, er mange uinteresserede eller tilbageholdende, og nogle reagerer med fjendtlighed (Flood, 2019). En undersøgelse fra den svenske organisation Män (2018a) foretaget et år efter #MeToo-bevægelsens fremkomst viste, at et flertal af mænd (85 procent) anså, at mænd i fællesskab burde tage et større ansvar for at modvirke seksualiseret vold og chikane begået af mænd. Samtidig svarer (51 procent) af mændene imidlertid, at #MeToo-bevægelsens afsløringer ikke har fået dem selv til undersøge deres egen adfærd. Kun fem procent er enige i, at #MeToo har fået dem til at undersøge deres egen adfærd. Det er interessant, at en så stor procentdel af mænd ikke mener, at det handler om dem selv. Mændene

ser problemerne, men ikke at de selv kan være en medvirkende årsag. Dette er et fænomen, der ligeledes er velkendt fra forskningen om prostitutionskunder (Kippe, 2004).

Danske mænds reaktioner

Noget af det karakteristiske ved #MeToo-debatten i Danmark var, at meget af det som bevægelsen på verdensplan er blevet anklaget for, nemlig syndebukke-dyrkelse og personhetz, kun i meget lille udstrækning gjorde sig gældende i Danmark. Diskussionerne i Danmark var livlige, men uden væsentlige individuelle karrieremæssige konsekvenser for mænd. Dette kan skyldes, at meget af det, som man i andre lande kalder for krænkelser og overgreb, var og er man i Danmark stadigvæk tilbøjelig til at kalde for frisind og flirteri. Der var på mange måder en blind vinkel at spore over for magt og krænkelssdimensionen, som havde svært ved at finde rodfæste (Reinicke, 2018). Debatten i Danmark handlede ikke så meget om dem, der var blevet udsat for seksuel chikane, men om reaktionerne for eller imod bevægelsen. Debatten kom også hurtigt til at handle om spørgsmålet om mænds retssikkerhed fremfor at fokusere på de bagvedliggende årsager til, at nogen føler sig berettiget til at krænke andre mennesker. Det var ligeledes karakteristisk for debatten i Danmark, at den derudover hurtigt eskalerede over i polemikker om skabelsen af en uhenigtsmæssig krænkelsskultur.

Det er overordnet set svært at finde ud af, hvordan danske mænd har det med #MeToo-bevægelsen, og hvordan mænd forholder sig til samfundets stigende afstandtagen fra krænkende mænd. Selvom #MeToo-bevægelsen i Danmark, ligesom de fleste andre steder i verdenen, skabte større bevidsthed om sexisme og kønsulighed, var Danmark uden tvivl det nordiske land, hvor der var størst opposition imod bevægelsen, og samlet set må modtagelsen af #MeToo i Danmark siges at være defensiv.

Når man ser på danske mænds reaktioner på og forhold til #MeToo-bevægelsen, er der modsatrettede tendenser at spore. Diskursen omkring, at »ikke alle mænd forulemper og krænker« var stærk i Danmark. Men for nogle mænd skabte bevægelsens budskaber et lærings- og refleksionsrum. Disse mænd var tilbøjelige til at vende blikket indad og foretage et »privilegietjek« om, hvorvidt nogle af de handlinger, som de måske før udførte, og som de ofte opfattede som uskyldige, i virkeligheden burde kategoriseres som krænkelser (Reinicke, 2018). Andre mænd har derimod taget afstand fra bevægelsen og forsøgt at underminere den kraft, der ligger i de mange vidnesbyrd om overgreb og sexchikane, typisk ved at latterliggøre bevægelsen eller ved at forsøge at afspore diskussionen. I stedet for på baggrund af de mange vidnesbyrd om seksuel chikane at acceptere forestillingen om, at seksuel chikane var udbredt og normaliseret i samfundet, blev denne viden hurtigt negligeret og »skudt ned« til fordel for påstande om, at debatten var ude af proportioner, og at debatten fik mænd til at føle sig stigmatiserede.

Det specielle ved debatten i Danmark var også, at kendte mænd tog til genmælde og ignorerede alvorigheden i #MeToo-beretningerne og vedblev med at beskrive seksuel chikane som en uskyldig form for drengerøvsaktivitet. Bedst kendt var nok filmproducenten Peter Aalbæk Jensen, som offentligt kaldte sig selv for »svinet«, og som kom under anklager for at have udøvet seksuel chikane på filmselskabet Zentropa, bl.a. ved at have stukket en mikrofon op under kjolen på en ung praktikant og sagt de efterhånden berømte ord; »hør fisserne snakke«. Peter Aalbæk Jensen kunne dog senere, uden videre personlige konsekvenser stille sig op på forsiden af dagbladet Politiken og udtale, at han ikke kendte til de nye etiske retningslinjer på sin arbejdsplads og ikke agtede at sætte sig ind i dem. Filminstruktøren Ole Bornedal formåede også, til trods for at #MeToo-dækningen havde fyldt i medierne med historier om overgreb og krænkelser, at bagatellisere og latterliggøre krænkelserberetningerne ved at påpege: »At det var svært ikke at smile ad folk, der føler sig traumatiserede, 25 år efter at de fik et klask i røven«. Det var ligeledes symptomatisk for debatten, at der var bred modstand mod at ændre definitionen af voldtægt til at være samtykkebaseret, og at der blev gjort grin med denne bestræbelse i en række satiriske indslag.

I modsætning til Sverige, hvor der var markant større fokus på betydningen af maskulinitetsnormer i forbindelse med seksuel chikane (Män, 2018b), og hvor mænd støttede op omkring de organisationer, der arbejdede med mænd og ligestilling, var debatten i Danmark præget af et forsøg på at minimere betydningen af #MeToo og ikke at forsøge at se sammenhænge mellem store og små forseelser, men derimod at fremhæve forskellen på dem og pointere det betydningsfulde i at skelne mellem det uskyldige og det alvorlige. Den danske NGO *DareGender*, som bl.a. arbejder med drenge og mænds udfordringer, arrangerede nogle debataftener med overskriften »Mænd taler«, men generelt set var det meget få arrangementer og organisatoriske tiltag, som satte fokus på mænds rolle i debatten om #MeToo. Det er ligeledes nævneværdigt, at temaet om mænds ansvar og engagement i modsætning til Sverige ikke i stor udstrækning blev løftet frem af mandlige skribenter i pressen (Askanius & Hartley, 2019).

Mange virksomheder gik deres politikker efter i sømmene efter #MeToo og strammede op på klageprocedurer og tilbud til medarbejderne. Der blev fra politisk hold udsendt hyrdebrev med en opfordring til ledere, virksomheder og offentlige institutioner om, at de skulle tage seksuel chikane alvorligt i kølvandet på #MeToo's fortællinger. Der blev ligeledes arrangeret en høring, hvor repræsentanter for arbejdsmarkedets parter var inviteret til at tale om udfordringer og løsninger i forhold til seksuel chikane på arbejdspladsen.

Selvom kendte mænd blandede sig i debatten, var #MeToo-opråbet karakteriseret af et langt stykke hen ad vejen kun at spille med et »halvt hold«, forstået på den måde, at flertallet af mænd stadigvæk forholdte sig tavse til spørgsmålet om seksuel chikane. Det fik Rosenbeck (2017) til at skrive en artikel på Altinget med titlen »Kom nu ind i #MeToo-kampen, mænd«. Her fremgik

det, at hun var overrasket over, at det næsten kun var kvinder, der diskuterede #MeToo-fænomenet og de problematikker, som bevægelsen byggede på. Derfor stillede hun spørgsmålet: »Hvor fanden mændene er henne i den her debat?« Det fik nogle mænd til tasterne. Her er et par eksempler fra mænd på Altingets blog, som gik til angreb på #MeToo-fænomenet.

»Jeg vil bedømmes for mine egne handlinger og ikke for handlinger, som begås af en række fjolser, som jeg tilfældigvis deler køn med.«

»Det kan godt være at der har hersket en syg kultur i film og teaterverdenen. Men jeg nægter at stå til ansvar for det. Der er gået massehysteri i at udskrive alle overskridelser af forskellige kvinders strengt individuelle, uudtalte, usynlige grænse med stort og småt som overgreb... Et hvert forsøg på at differentiere eller perspektivere bliver i METOO's selvrefererende univers til endnu et bevis på mænds manglende respekt for kvinder og latente generelle krænkeradfærd. End of discussion.«

Ovenstående eksempler viser tendensen til at præsentere #MeToo som en uberettiget gabestok, smædekampagne og heksejagt på mænd. Eksemplerne viser ligeledes tilbøjeligheden til fokusere på de brodne kar og se seksuel chikane som noget, der omhandler »andre mænd«, og fremhæve sig selv som en af de »gode fyre«. Derudover berører citaterne også tendensen til at hævde, at #MeToo havde skabt en moralsk panik, og at mænd ikke kunne tillade sig at komme med skeptiske indvendinger, og at det især var sammenblandingen af stort og småt i én pærevælling, der var en væsentlig anstødssten, fordi det førte til en generel udskamning af mænd. Det var dog ikke kun mænd, der opponerede imod #MeToo-bevægelsen. Lektor Marianne Stridsen (2019) udgav et essay, hvori hun hævdede, at #MeToo-bevægelsen og diskussionerne om krænkelssager bl.a. på Københavns Universitet var et udtryk for et værdimæssigt skred, som truede grundlæggende rets- og frihedsprincipper.

Konklusion

Var #MeToo bare et forbigående og overfladisk fænomen, eller skabte den reelle, varige og uigenkaldelige forandringer? #MeToo-bevægelsen var uden tvivl et læringsøjeblik, hvor mange mænd fik mulighed for at reflektere over noget, som de måske havde undladt at tænke over hidtil, og for nogen var det ligeledes en opfordring til at forandre sig. Mange mænd har med #MeToo-afsløringerne fået et indblik i en verden af chikane, som de måske ikke kendte til. Mænd er via #MeToo blevet tilbudt at blive lukket ind i erfaringsfællesskab omkring følgerne af seksuelle krænkelser, som mange ikke kendte til førhen. Mænd har med #MeToo-bevægelsen bogstaveligt talt fået mulighed for at lære mere om, hvad det vil sige at være kvinde.

Samfundets opfattelse af, hvad seksuel chikane er for et fænomen, og hvor alvorligt det er, har uden tvivl ændret sig markant efter bevægelsens fremkomst. Selvom #MeToo-debatten i Danmark indikerede, at der var grænser for, hvor lydhøre mænd ønskede at være over for kvinders beretninger om seksuel chi-

kane, har sexchikanerne med #MeToo-bevægelsen fået en ny status, forstået på den måde, at der er sket en udjævning af skyld og skam, hvilket (potentielt set) har afstedkommet en mindre skyldfølelse hos den enkelte, der oplever chikanen og modsat foranlediget et større fokus på kulturen. Der er grund til at tro, at der er sket et skift i opfattelsen af, hvad der opfattes som acceptabel og uacceptabel adfærd, selvom forandringerne indlejrer sig langsommere i Danmark end f.eks. i Sverige. Tendensen til at individualisere problemet er således på retur, idet #MeToo-bevægelsen har bevirket, at mange af de oplevelser, som førhen ofte kun blev italesat som et irritationsmoment, og som noget kvinder ikke burde gøre et »stort nummer ud af«, nu i større udstrækning, trods modstand, kan italesættes og tolkes ud fra et krænkelser- og magtperspektiv.

Men man skal stadigvæk ikke undervurdere, hvilke kræfter man er oppe imod. #MeToo-bevægelsen viser, hvilke anseelige feministiske kræfter der er til stede, men modstanden mod de kræfter understreger samtidig, hvor rod-fæstede mænds privilegier er, og hvor langt der er igen. Det er samtidig vigtigt at slå fast, at vi stadigvæk ikke har set nogen større international stigning i mænds kollektive indsats i bekæmpelsen af vold og sexismen i kølvandet på #MeToo.

Litteratur

- Askanius, T., & Hartley, J.M. (2019). Framing Gender Justice: A comparative analysis of the media coverage of #metoo in Denmark and Sweden. *Nordicom Review*, 40(2), 19-36.
- Cover, R. (2019). Understanding Anger: Ethical Responsiveness and the Cultural Production of Celebrity Masculinities. In *# MeToo and the Politics of Social Change* (pp. 301-315). Palgrave Macmillan, Cham.
- Fawcett Society. (2018). *#Metoo one year on—What's changed?* London: The Fawcett Society.
- Flood, M. (2019). Men and # MeToo: Mapping Men's Responses to Anti-violence Advocacy. In *# MeToo and the Politics of Social Change* (pp. 285-300). Palgrave Macmillan, Cham.
- Herrero, J., Rodríguez, F.J., & Torres, A. (2017). Acceptability of partner violence in 51 societies: The role of sexism and attitudes toward violence in social relationships. *Violence Against Women*, 23(3), 351-367.
- Män (2018a). Ett år #eftermetoo – En SIFO-undersökning om mäns attityder till #Metoo-opproren
- Män (2018b). Men, Masculinity and #MeToo
- Mendes, K., Ringrose, J., & Keller, J. (2018). # MeToo and the promise and pitfalls of challenging rape culture through digital feminist activism. *European Journal of Women's Studies*, 25(2), 236-246.
- NBC News and the Wall Street Journal. (2017, October 30). Nbc/Wsj Poll: Nearly half of working women say they've experienced harassment. *NBCNews*.
- Kippe, E. (2004). Kjøper «ekte mannfolk» sex?: en studie av 20 menn som kjøper seksuelle tjenester. *Oslo: Stiftelsen for nors helse-og rehabiliseringsorganisasjoner*.
- Lengnick-Hall, M.L. (1995). Sexual harassment research: A methodological critique. *Personnel Psychology*, 48(4): 841-864.
- Lucero, M.A., Allen, R.E. og Middleton, K.L. (2006). Sexual harassers: Behaviors, motives, and change over time. *Sex Roles*, 55(5-6): 331-343.
- PettyJohn, M.E., Muzzey, F.K., Maas, M.K., & McCauley, H.L. (2018). #Howiwillchange: Engaging men and boys in the #MeToo movement. *Psychology of Men & Masculinity*.
- Reinicke, K. (2018). *Mænd der krænker kvinder: Refleksioner i kølvandet på #MeToo*. Samfundslitteratur.
- Rosenbeck, V. (2017). Kom nu ind i #metoo-kampen, mænd, Altinget
- Stidsen, M. (2019). Den nordiske MeToo-revolution 2018 – og dens omkostninger, U Press.